

Katarda ýygmanyşygy

Owganystan

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Katarda Owganystan ýygmanyşygy KATARDA OWGANYSTAN ÝYGNANYŞYGY

Birleşen Milletler Guramasynyň 18-19-njy fewralda Kataryň paýtagty Dohada Owganystana bagyşlanyp geçiren ýygmanyşygy rus oppozision lideri Alekseý Nawalnynyň duýdansyz ölümi we Gazadaky çaknyşyklar ýaly has möhüm meseleleriň arasynda gaýnady durdy we Owganystandaky taraplaryň birini-de kanagatlandyrmadym, begendirmedim.

Hawa, Taliban öňe süren şertleri kabul edilmänsoň, ýygmanyşyga gatnaşmaktan ýüz öwürdi.

Talibanyň şerti – ýygmanyşyga Owganystanyň ýeke-täk wekili hökmünde gatnaşmakdy we beýleki owgan toparlarynyň gelmegine päsgel bermekdi. BMG muny kabul etmänsoň, Taliban hökümeti-de ýygmanyşyga gelmek pikirinden el çekdi.

Täsin ýeri, owgan oppozisionerleri-de ýygmanyşyga çagyrylmady, diňe käbir owgan raýat-jemgyýetçilik guramalarynyň wekilleri gatnaşyp bildi.

Şeýdibem Dohada uruşýan iki owgan toparynyň bolmadyk Owganystan ýygmanyşygy geçirildi. Elbetde, ýagdaý şeýle bolansoň, hiç hili netije-de gazanyp bolmady.

Dohadaky ýygnanyşygyň owganlaryň tamasyny ödemezliginiň sebäbi barada aýdanda, ilkinji nobatda ýygnanyşygyň maksady owgan taraplary bir ýere üýşürmek we ylalaşdyrmak däl-de, tersine, BMG-nyň Owganystan üçin ýörite wekilini saýlamak we Taliban bilen gatnaşyklar babatda goňşy hem bu boýunça gyzyklanýan ýurtlar bilen pikir alyşmakdy.

Russiýa ýaly käbir regional ýurtlar Talibanyň talaby bilen Doha delegasiýalaryny ugratmadylar. Çünki olara Talibanyň gaharyny getirmezlik öz bähbitleri üçin juda gerekli.

Galyberse-de, Eýran, Russiýa, Özbegistan, Täjigistan, Türkiýe ýaly ýurtlar ençeme ýyllap Demirgazyk ýaranlygyny Talibana garşy goldap gelenem bolsalar, göz önünde tutan netijelerini gazanyp bilmediler. Şeýdibem, «epip bilmedik eliňi öpmeli borsuň» ýörelgesine eýerip, Taliban bilen dil tapyşmagy makul bildiler.

90-njy ýyllardaky öňki ýaranlarynyň gözünden düşen owgan oppozisiýasy bu gezek ýigrimi ýyllap arkalaryny dirän Günbatardanam ýüz tapmadylar.

Günbatar şonsuzam Owganystanda ýigrimi ýyllyk azabyň yzyndan başdan geçiren şowsuzlygyny öňki owgan režiminiň liderleriniň boýnuna atýar.

Bu doly ýalňys bolmasa-da, şowsuzlygyň jogapkärçiliginiň belli bir bölegi Günbataryň özüne-de degişli.

Owganystanda dost eli bilen we ýalňyslyk bilen ýüzlerçe, hatda münlerçe gezek obalary, toýlary, jynaza üýşmeleňlerini, hatda goýun sürülerini bombalan NATO-dyr amerikan istrebitelleri ýurdy Talibandan arassalajak bolup, tersine onuň çöregine mesge çaldy we ahyrynda ýurdy terrorçylara taşlap gaçyp gitdiler.

Bar bolanam Günbataryň demokratiýa wadalaryna we öňki garaňky günleriň yzda galandygyna ynanan azlykdaky şäherli owgan intelligensiýasyna boldy.

Ýurduň içinde ýokary okuw jaýyna taýýarlanýan polisiýa, harby gullukçy, inžener, lukman bolup ýurtlaryna hyzmat etmek üçin Türkiýe ýaly birnäçe ýurtda ýokary bilim alan münlerçe owgan ýaşlary 2021-nji ýylyň awgustynda torba sakgally, garaňky ýüzli taliban militanlarynyň çekirtge sürüsi ýaly ýurduň uly şäherlerini basyp alandygyny gören batlaryna, arkadan pyçaklanan ýaly düýpsüz gaýgy-hasrata çümdüler.

Ullakan mümkinçiligi yrýa eden owgan halky, aýratynam azlykdaky şäherli gatlak indi başlaryna çöken garaňkylykdan çykmagyň ýoluny gözleýärler. Ýöne peýdasy ýok.

Indi dünýä jemgyýetçiligi olar bilen gyzyklanaýynam diýenok, sebäp has wajyp, has wawwaly meseleler ortada: Gazada çyrypynýan palestinalylar we Russiýanyň garşysynda aldymberdimli göreşe girişen ukrainalylar ýaly.

Görnüşine seretseň-ä, dünýä arenasynda owganlaryň gezegi geçene meňzeýär. Dünýä olar bilen gaýtadan gyzyklanmagy üçin better uly waka, meselem ikinji «11-nji sentýabr» wakasy gerek. Emma şolar ýaly ýagdaýda eýýäm suw seňrikden agsa gerek.

Sowet goşunynyň 1989-njy ýylda ýurtdan çykmagyndan soň palasyň aşagyna süpürilen owgan problemasy on ýyldan soň 2001-nji ýylda (90-njy ýyllaryň Ümraniýe zibilhanasy ýaly) partlady.

2021-nji ýyldan soň ikilenç palasyň aşagyna süpürilen owgan zibilligi göreliň bu gezek haçan partlarka?

Etmeli zat, Owganystanda ähli etniki toparlaryň wekilçilik edýän giň gurşawly täze hökümetiň gurulmagy.

Edil häzir ähmiýetsiz we zyýansyz ýaly bolup görünýänem bolsa, Owganystandaky mesele-de azyndan palestin meselesi ýaly wehim, uly we howply netijelere göwreli.

Gepiň keltesi, Owganystanda problemalar düýpli çözülmese dünýä ynjalyk tapmaz.

Esedulla OGUZ,

Germaniýaly türkmen žurnalisti.

Çarşenbe, 21.02.2024 ý. Publisistika